

Предложено определение системы финансовой безопасности страховых компаний по внутреннему строению. Приведен механизм ее функционирования, который включает такие элементы: рычаги, инструменты и методы влияния на финансовую безопасность отечественных страховщиков со стороны государства и со стороны самих страховщиков, организационное, финансовое и информационно-аналитическое обеспечения.

Ключевые слова: механизм, система, финансовая безопасность, страховая компания.

Papka O.S. The mechanism of functioning of financial security system of the insurance companies

Determination of financial security system of the insurance companies by internal structure is offered. The mechanism of its functioning which includes such elements as levers, tools and methods of influence on financial security of domestic insurers from the state and from the insurers, organizational, financial and information-analytical provisions is given.

Keywords: mechanism, system, financial security, insurance company.

УДК 339.5(075.8)

Доц. О.О. Пишк-Ковальська, канд. екон. наук;
ст. викл. Х.С. Передало – НУ "Львівська політехніка"

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виокремлено та обгрунтовано уніфікований перелік чинників, що впливають на планування зовнішньоекономічної діяльності, з групуванням їх на чинники зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства. Надано характеристику впливу цих чинників на процес планування. Сформовано перспективи подальших досліджень теоретико-методологічних засад планування зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, планування зовнішньоекономічної діяльності, чинники впливу на планування зовнішньоекономічної діяльності.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є раціональним шляхом виходу вітчизняних підприємств із несприятливих умов функціонування, а також методом підвищення їх конкурентоспроможності, на сьогодні їм дедалі важче брати активну участь у міжнародних економічних відносинах. Це зумовлено значними перешкодами адміністративного, митно-тарифного та бюрократичного характеру. Разом із тим, ефективність такої діяльності на підприємстві буде також визначатись його системою управління. При цьому планування є однією із ключових функцій у цій системі. Відповідно все це зумовлює необхідність у визначенні переліку чинників, які впливають на планування ЗЕД підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно з "Великим тлумачним словником сучасної української мови", під чинником розуміють умову, рушійну силу, причину будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис [1, с. 1378]. Відповідно, чинники планування ЗЕД, можна ідентифікувати як рушійні сили, які впливають на достовірність, тривалість, об'єктивність такого планування та доцільність відповідної діяльності.

Ковтун Е.О., В.М. Швець [2] поділяють чинники, що впливають на ЗЕД, на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх чинників відносять організаційну

структуру підприємства; гнучкість системи управління зовнішньоекономічною діяльністю; організацію міжнародного маркетингу; принципи діяльності менеджерів у сфері зовнішньоекономічної діяльності; якість і швидкість одержання інформації, що стосується зовнішньоекономічної діяльності; створення спонукальних мотивів для персоналу, зайнятого у сфері зовнішньоекономічної діяльності організації. При цьому доцільно зауважити, що принципи є базовими положеннями здійснення певної діяльності. Відповідно принцип не може бути чинником. Щодо гнучкості системи управління, то цей чинник має високу кореляцію з організаційною структурою підприємства, оскільки від вибору останньої залежить ефективність управлінської діяльності. Що стосується зовнішніх чинників, то автори зазначають, що вони досить сильно впливають на довгострокові цілі ЗЕД і пов'язані з існуючою національною зовнішньоекономічною політикою, ступенем розвитку міжнародних економічних відносин і тенденціями в розвитку світової інтеграції і структури факторів ринків країни (стратегічного поля діяльності фірми). У дійсності, твердження щодо зовнішніх чинників є актуальним, проте не вносить чіткості у їх визначення.

Дроздова Г.М. [3] теж поділяє чинники ЗЕД на внутрішні та зовнішні, проте вони відрізняються від попередніх змістовим наповненням. До внутрішніх чинників автор відносить масштаби зовнішньоекономічної діяльності; витрати; складність продукції; досвід; контроль. До зовнішніх чинників відносить: економічну свободу; конкуренцію; присутність у державі; ризики. Контроль є загальною функцією менеджменту як чинник ЗЕД його розглядати не коректно.

Маргасова В.Г., А.В. Роговий, В.В. Виговська [4, с. 209] виділяють такі внутрішні чинники, які впливають на зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання: висока інноваційно-інвестиційна спроможність; відсутність стратегічних напрямів діяльності; застаріле обладнання; низька рентабельність; відсутність кваліфікованих спеціалістів ведення ЗЕД; відсутність вільних фінансових ресурсів; висока собівартість продукції; висока вартість капіталу; існування значних фінансових ризиків; низький рівень фінансового контролінгу; корпоративні конфлікти. До зовнішніх факторів відносять: можливість диверсифікації виробництва; вертикальна інтеграція; прискорене зростання ринку; залучення додаткового капіталу; пільгове оподаткування бізнесу; державна підтримка; зниження експортних тарифів; існування постійних господарських зв'язків; сповільнення темпів зростання попиту; несприятлива економічна політика в уряді; несприятливе законодавство; зміна валютного курсу або торговельної політики інших країн; нестабільна політична ситуація. Варто звернути увагу на те, що практично всі фактори мають негативний характер. Разом із тим, багато чинників мають схожу сутність (пільгове оподаткування бізнесу, державна підтримка, зниження експортних тарифів).

Своєю чергою, В.В. Іванова [5, с. 112-113] поділяє чинники, що впливають на планування на чинники зовнішнього на внутрішнього середовища. До чинників внутрішнього середовища відносить виробництво, маркетинг, фінанси, персонал (працівники), образ та культуру підприємства. До факторів зовнішнього середовища відносить економічні, технологічні, ринкові, політичні та соціальні фактори. Ця класифікація чинників є досить узагальненою та не конкретизує чинників планування, оскільки, по суті, зазначені чинники (виробництво, маркетинг, фінанси) є видами діяльності.

Подібну класифікацію чинників дає М.М. Алексеева [6, с. 77]. Різниця полягає лише у тому, що ринковий чинник автор взагалі не розглядає, а до чинників внутрішнього середовища відносить, окрім зазначених вище, ще міжособисті відносини та організаційну структуру управління. У цьому випадку доцільно зауважити, що розглядаються не сумісні між собою чинники – виробництво, маркетинг, фінанси мають більш масштабний характер, а міжособисті відносини та організаційна структура управління мають набагато вужче значення та можуть бути присутніми і у виробництві, і в маркетингу тощо. Досить чітку класифікацію чинників, які впливають на планування, запропонували О.С. Кузьмін та М.Г. Мельник [7, с. 47-53]. Вони чітко визначили змістове наповнення чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. При цьому чинники зовнішнього середовища поділили на фактори прямої та непрямой дії.

Підсумовуючи проаналізовані думки різних авторів щодо чинників, які впливають на ЗЕД та планування, доцільно зауважити, що кожна із запропонованих класифікацій буде визначатись конкретними умовами місця та часу застосування. Разом із тим, думки науковців відрізняються тим, що розглядаються чинники, які впливають на ЗЕД на рівні держави та на ЗЕД на рівні підприємства. При цьому практично всі науковці здійснюють розподіл чинників ЗЕД на внутрішні та зовнішні.

Інший підхід до ідентифікації таких чинників запропонував В.С. Куриляк. Науковець зазначає, що підприємства, які здійснюють діяльність у міжнародному масштабі, стикаються із такими проблемами: дочірні підприємства працюють у країнах з різними мовами і соціально-культурними факторами впливу; інформацію важче отримати і на це потрібно більше витрат; на рішення, які приймають керівники підприємств, істотно впливають політичні умови приймаючої країни; ефективність інструментів планування знижується внаслідок цього використання різних валют, введення відповідних положень у звітності та високого рівня інфляції; для країн, що розвиваються, працівники, які займаються плануванням, не кваліфіковані або малокваліфіковані у цій справі [8, с. 152]. По суті ці проблеми є чинниками, які негативно впливають на планування ЗЕД. Разом із тим, поряд з існуючими чинниками, є ще й інші (ресурси, масштаби зовнішньоекономічної діяльності та ін.), які автор не розглянув.

Деталізовану класифікацію чинників, що впливають на розвиток ЗЕД, запропонувала А.О. Фатенок-Ткачук [9]. При цьому доцільно зауважити, що в цій класифікації не коректно сформовано класифікаційні ознаки. Автор за середовищем впливу поділила фактори на внутрішні та зовнішні, а зовнішні, своєю чергою, за рівнем впливу – на фактори мікросередовища та макросередовища.

Батченко Л.В. та О.Г. Ткаченко [10, с. 152] звертають увагу на те, що під час планування ЗЕД доцільно враховувати залежність економіки України від впливу зовнішніх чинників, вплив яких особливо відчули в умовах світової фінансової кризи. Зважаючи на це, науковці рекомендують сформувати дієву систему державного управління зовнішньоекономічною діяльністю на рівні певних регіонів з урахуванням досвіду зарубіжних країн. Рекомендації в дійсності актуальні, оскільки в реаліях сьогодення особливо відчули наслідки фінансово-економічної кризи вітчизняні підприємці. Одна з основних проблем у цьому напрямі є та, що дуже рідко на підприємствах, які здійснюють ЗЕД (та й не тільки) є

кваліфіковані аналітики, які формували б достовірну, оперативну та повну інформаційну базу для планування такого виду діяльності.

Мега дослідження. З огляду на результати вивчення та аналізу літературних джерел [1-10], метою роботи є: виокремлення переліку чинників, які впливають на планування ЗЕД та розкриття їх сутності.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на те, що мова іде про планування ЗЕД підприємства, доцільно класифікувати чинники, які впливають на цей процес, як чинники внутрішнього та зовнішнього середовища. Це зумовлено тим, що організація як відкрита система взаємодіє із зовнішнім середовищем та має відповідне внутрішнє середовище функціонування, особливості яких доцільно враховувати під час планування будь-якої діяльності.

Вивчення літературних джерел за проблемою [1-10] дає змогу виокремити перелік чинників внутрішнього і зовнішнього середовища планування ЗЕД (табл.).

Табл. Чинники впливу на планування ЗЕД

Чинники	Характеристика чинників
1. Чинники внутрішнього середовища організації	
Цілі та завдання організації	Від чіткості встановлення стратегічних та тактичних цілей організації із подальшою конкретизацією завдань залежить успішність планування ЗЕД загалом. Особливістю цього чинника є його вимірюваність.
Інформаційні потоки	Наявність аналітичної інформації про динаміку обсягів збуту продукції, функціонування відповідних підрозділів, задіяних до ЗЕД, оперативність та надійність інформаційних потоків загалом, є основною базою для здійснення планування ЗЕД та визначає його оперативність.
Ресурсне забезпечення	Термін ресурси походить від фран. resources – допоміжний засіб, від лат. resurgo – підіймаюсь, виникаю, поновлююсь знову. Це природні, сировинні, матеріальні, фінансові та інші цінності, які можуть бути використані в разі потреби для створення товарів, надання послуг, одержання певних результатів. Наявність належного ресурсного забезпечення сприятиме підвищенню рівня ефективності ЗЕД та виступає певним гарантом під час планування такої діяльності.
Тип організаційної структури управління	Тип організаційної структури (лінійно-функціональна, продуктова, територіальна, споживча, матрична, проектна, програмно-цільова, конгломератна тощо) визначає напрями, достовірність та оперативність планування ЗЕД.
Рівень технічного та програмного забезпечення	Наявність на підприємствах сучасного технічного забезпечення та спеціалізованого програмного продукту значно полегшує планування ЗЕД.
Етапи життєвого циклу підприємства	Етапи життєвого циклу розвитку організації (зародження, зростання, пік діяльності, стагнація, ліквідація) визначають тактику планування ЗЕД та його особливості для кожного етапу зокрема.
Специфіка продукції	Цей чинник впливає на формування відповідних ринків збуту, має особливості зберігання та виготовлення продукції тощо. Відповідно все це доцільно враховувати під час планування ЗЕД для конкретного виду продукції.
Масштаби зовнішньоекономічної діяльності	Від обсягів ЗЕД і територіальних меж залежить формування та вибір тактики та стратегії такої діяльності. Їх об'єктивність впливає на успішність планування будь-якої діяльності.
Технологія	Тип технології виробництва (індивідуальна, дрібносерійна, серійна, великосерійна, масова, масово-поточкова тощо) визначає специфіку планування відповідно до типу технології.

Рівень кваліфікації працівників	Наявність відповідної кваліфікації та досвіду планування ЗЕД у працівників. Невисокий рівень кваліфікації працівників, зазвичай, зумовлює низку проблем у подальшій ЗЕД.
Корпоративна культура	Відданість працівників компанії, рівень їхньої культури, рівень дотримання корпоративних норм і традицій, задоволення умовами праці визначає ефективність планування ЗЕД та успішність ЗЕД на перспективу.
2. Чинники зовнішнього середовища організації	
Економічні	Аналіз тенденцій власної та світової економіки (аналіз кон'юнктури світового ринку; аналіз тенденцій валютного ринку; аналіз стану конкуренції на світовому ринку тощо) безпосередньо впливає на вибір ефективної стратегії ЗЕД підприємства.
Політичні	Стабільність політичної системи в країні впливає на достовірність та адекватність розроблених планів ЗЕД.
Законодавчо-правові	Наявність сформованої на належному рівні законодавчої бази, а саме комплексного закону про зовнішньоекономічну діяльність, і законодавчих актів, що регулюють всі її форми, сприяє адекватності планування ЗЕД. При цьому доцільно враховувати, що в різних країнах є свої законодавчі особливості, на які потрібно зважати під час планування ЗЕД. У США кожен штат має індивідуальні особливості законодавчо-правового забезпечення.
Система економічних відносин у державах	Наявність відповідного типу економіки (адміністративно-командна, ринкова, змішана) у певній державі визначає можливості здійснення ЗЕД, а відповідно, і можливості її планування. В Японії система державного управління відіграє ключову роль під час планування структурних змін в експорті, під час створення умов для зростання закордонних інвестицій і розширення виробництва за кордоном.
Споживачі	Визначення цільових груп споживачів та їх очікувань від підприємства створює можливості для планування оптимальних обсягів та специфікації продукції. Зміни у смаках, вподобаннях, потребах споживачів викликають зміни і в системі планування ЗЕД.
Постачальники	Безпосередньо впливають на формування іміджу підприємства. Від надійності постачальників залежить оперативність поставок продукції та загалом функціонування підприємства та здійснення ним виробничо-господарської діяльності. Плануючи ЗЕД, підприємству особливо уважно потрібно ставитись до оцінювання надійності постачальників і за необхідності доцільно використовувати метод сценарного планування, щоб спрогнозувати всі можливі варіанти розвитку подій та сформулювати заходи щодо запобігання комерційним ризикам.
Традиції ведення підприємницької діяльності	Пов'язані зі сприйняттям організації, способами ведення бізнесу, особливостями державного управління, національної свідомістю, які склались у певній країні в певному часовому проміжку.
Психологічно-соціальні	Визначення особливостей ментальності, звичок, традицій, психологічних переконань населення різних країн доцільно брати до уваги під час планування ЗЕД.
Природно-кліматичні	Враховування географічних пріоритетів, кліматичних умов різних країн є однією з умов успішності планування ЗЕД.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведені дослідження свідчать про те, що не має чіткості в ідентифікуванні чинників, які впливають на планування ЗЕД. З метою визначення таких чинників проаналізовано наукові праці різних науковців, у яких було виявлено, що більшість з них поділяють чинники, які впливають на планування ЗЕД, на внутрішні та зовніш-

ні. При цьому їхні наукові дослідження відрізняються змістовим наповненням цих чинників та їх різновидами. Зважаючи на це, запропоновано уніфіковану класифікацію чинників, які впливають на планування ЗЕД, надано характеристику впливу цих чинників на процес такого планування. Подальші дослідження за проблемою можуть стосуватись оцінювання сили впливу кожного окремого чинника на планування ЗЕД.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.-Ірпінь: ВТФ "Перун", 2002. – 1440 с.
2. Ковтун Е.О. Планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Е.О. Ковтун, В.М. Швець. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/67915.doc.htm.
3. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства : навч. посібн. / Г.М. Дроздова. – К.: Вид-во ЦУЛ, 2002. – 172 с.
4. Маргасова В.Г. Аналіз фінансових результатів зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання / В.Г. Маргасова, А.В. Роговий, В.В. Вигovskyк // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2009. – № 3 (93). – С. 207-213.
5. Іванова В.В. Планування діяльності підприємства / В.В. Іванова. – К.: Центр навч. літ-ри, 2006. – 472 с.
6. Алексеева М.М. Планирование деятельности фирмы / М.М. Алексеева. – М.: Изд-во "Финансы и статистика", 1997. – 248 с.
7. Кузьмін О.Є. Теоретичні та прикладні засади / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – Львів: Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2007. – 384 с. – ("Інтелект-Захід").
8. Куриляк В.Є. Міжнародний менеджмент / В.Є. Куриляк. – Тернопіль: Вид-во "Карт-Бланш", 2004. – 268 с.
9. Фатенюк-Ткачук А.О. Аналізування факторів впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств / А.О. Фатенюк-Ткачук // Наукові праці КНТУ. – Сер.: Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 23-29.
10. Батченко Л.В. Управління розвитком ЗЕД регіону як засіб забезпечення економічного суверенітету України / Л.В. Батченко, О.Г. Ткаченко. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.hozpravo.com.ua/conferences/uchastnik/index.php?ELEMENT_ID=450.

Пшик-Ковальская О.О., Передало Х.С. Факторы влияния на планирование внешнеэкономической деятельности

Выделен и обоснован унифицированный перечень факторов, которые влияют на планирование внешнеэкономической деятельности, с группированием их на факторы внутренней и внешней среды функционирования предприятия. Предоставлена характеристика влияния данных факторов на процесс планирования. Сформированы перспективы дальнейших исследований теоретико-методологических принципов планирования внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, планирование внешнеэкономической деятельности, факторы влияния на планирование внешнеэкономической деятельности.

Pshyk-Kovalska O.O., Peredalo Kh.S. Factors that influence on foreign economic planning

List of factors that influence the planning foreign activity reasonably allocated. The description of influence those factors on the process of such planning are given. Prospects for further research of theoretical and methodological foundations planning foreign activity were formed.

Keywords: foreign economic activity, planning, factors of influence, planning of foreign economic activity.